

”Den blinda fläcken”

En serie reportage som granskar vårt förhållningssätt till alkohol och dess konsekvenser, i Sverige och internationellt. Den publicerades i Sveriges Radio under perioden 24 april - 3 maj 2009. Satsningen omfattade sammanlagt två program i P1:s Kaliber, två reportage vardera i P1-morgon och Studio Ett, ett reportage i God morgon världen samt ett tiotal nyhetsinslag i Ekot.

För att det inte ska bli ohanterligt mycket material att ta ställning till har vi valt att på de bifogade CD-skivorna bränna det första kaliberprogrammet ”Vår älskade dödsdrog” eftersom vi tycker att det väl sammanfattar ambitionen och tonen i vår granskning. Men samtliga inslag finns att ta del av på följande webbsida.

<http://www.sr.se/sida/gruppsida.aspx?ProgramId=1316&grupp=7610>

De som deltog i arbetet var reportrarna Anders Holmberg och Jörgen Huitfeldt samt Johan Frisk och Jalal Lalouni som stod för en stor del av researchen. Producent var Sanna Klinghofer. Idén växte fram ur flera års frustration över ett antal parallella trender som motsäger varandra:

- 1) Å ena sidan ett ständigt ökande intresse för spektakulära våldsbrott. Å andra sidan ett allt svalare intresse för de bakomliggande orsakerna.
- 2) Å ena sidan en svensk allmänhet som blir allt mer bekymrad över våldsbrottsligheten, men som å andra sidan vill att en av de tydligaste kända utlösarna av våldsbrott – alkoholen – ska bli billigare och mer tillgänglig.
- 3) Politiker som å ena sidan tävlar med varandra om att lova hårdare tag mot brottslingar. Men å andra sidan genom sina beslut gör alkoholen allt lättare och billigare att konsumera.

Ett syfte med vår granskning att undersöka vilken roll alkoholen faktiskt spelat i de mest omskrivna våldsbrotten de senaste 15 åren.

Orsaken till att vi valde det tidsintervallet var att EU-omröstningen 1994 blev en startpunkt för omläggningen av den svenska alkoholpolitiken. Urvalet av brott var svårt eftersom det alltid kan kritiseras för att vara styrt av oss för att passa våra syften. Vi valde att låta Sveriges Radios pressarkiv stå för urvalet utifrån det enda kriteriet att det skulle handla om ett mycket omskrivet våldsbrott (mord, mordbrand, dråp, misshandel, våldtäkt.) Vi tog sedan fram domarna (och när det behövdes, även förundersökningarna) och undersökte vad som slogs fast om alkoholintaget hos såväl offer som gärningsmän i dessa fall. Även om vi väntat oss att alkoholen ofta skulle finnas med blev vi ändå förvånade *hur* ofta. Och hur liten plats detta faktum tog i medierapporteringen. Själva granskningen finns här:

<http://www.sr.se/sida/artikel.aspx?programid=1316&artikel=3124745>

Ett annat syfte var att självständigt ta reda på vilken roll alkoholen spelar i den mer "vardagliga" våldsbrottsligheten. Vi valde att undersöka samtliga fällande domar i Stockholm och Göteborgs tingsrätter under tre månader 2008. Även om vi väntat oss en hög andel alkoholpåverkade gärningsmän blev vi ändå överraskade över att nära 8 av 10 var alkoholpåverkade vid gärningen. Vi förvånades också över hur ofta även offret var alkoholberusat. Och över hur ovanligt det var med narkotikapåverkade gärningsmän. Ett ytterligare intressant resultat var att alkoholen tycktes bidra till att våldet blev så mycket grövre. För i stort sett samtliga fall med nyktra gärningsmän rörde sig om väldigt lindriga brott (örffilar, knuffar och liknande). Här finns den granskningen:

<http://www.sr.se/sida/artikel.aspx?programid=1316&artikel=2790700>

Projektet tog sammanlagt 10 veckor att genomföra och ledde till en intensiv debatt om alkohol och våld i flera veckor. På ledarsidor, i TV och inte minst i "Ring P1" som fick samtal i ämnet långt efter att det sista reportaget hade sänts. Däremot är det svårt att peka på några mycket konkreta följder såsom ändrade politiska beslut eller liknande. Men andra delen av granskningen som handlade om alkoholföretagens agerande i fattiga länder ledde bland annat till att det danska bryggeriföretaget Carlsberg förändrade sin marknadsföring i Afrika.

Något av det roligaste med det här jobbet är att vi fått så mycket reaktioner. Vi har aldrig varit med om liknande. Massor av mail och telefonsamtal från vanliga lyssnare där ett av de vanligaste orden var "äntligen!". Men även från myndighetsföreträdare som domare och åklagare. Dessutom oväntat positiv och generös feedback från många kollegor.

På förhand hade vi kanske oftare väntat oss reaktionen att "detta var något som väl alla redan känner till". Men den har vi nästan inte fått av någon. Det som många har uppskattat och upplevt som något helt nytt är *sammankopplingen* av flera var för sig kända förhållanden:

- Den politiska utvecklingen på alkoholområdet
- redovisningen av den senaste forskningen på området alkohol & våld
- genomgången av alkoholfaktorn i de senaste decenniernas mest uppmärksammade våldsbrott.
- Alkoholens roll i vardagsbrottsligheten

Projektet har inte anmälts till PO, Granskningsnämnden eller annan instans.